

norge

eøs-midlene

årsrapport 2009–2010

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Innhold

Et krafttak for Europa	3
Dette er EØS-midlene	4
Viktige bidrag – også for Norge	5
Arbeidet i perioden 2009-2010	6

Menneskelige ressurser

Ferdigheter for fremtidens Europa	8
Skolesamarbeid over landegrensene	10

Miljø og klima

Stor miljøgevinst med EØS-midlene	12
Sammen om løsninger	13
Felles innsats i Østersjøen	14
Grenseløs miljøovervåking	15

Kulturårv

Praktbok om kulturarvinnsetsen	16
--------------------------------	----

Helse og barn

Helseløft stimulerer utvikling	17
Krafttak mot kreft	18
Psykisk helsevern for rumenske barn	19

Likestilling

Fruktbart samarbeid om likestilling	20
Et liv uten vold	21

Demokrati og godt styresett

Støtter demokratiske væktbikkjer	22
Politikk på timeplanen	23

Justistiltak

Kriminalitetsbekjempelse gjennom EØS-midlene	24
Til kamp mot menneskehandel	25

EØS-midlene 2009-2014	26
Status i mottakerlandene, mai 2010	28

Rumenske skolebarn blåser liv i klimavennlige energiløsninger. Sammen med lokalsamfunn, skoler og frivillige organisasjoner tar de del i et prosjekt som blant annet skal bygge opp et senter for bærekraftig utvikling for distriktene i Romania. Norges Naturvernforbund er norsk partner.

Et krafttak for Europa

Gjennom EØS-midlene støtter Norge felles europeiske ambisjoner om bedre miljøstandarder, en jevnere økonomisk og sosial utvikling mellom landene i EØS-området og en styrket innsats på justisfeltet, i helsesektoren og det sivile samfunn. Norge har tildelt betydelige midler til prosjekter og fond i 15 mottakerland i perioden 2004–2009. Vår innsats viser at vi tar medansvar for utvikling og utjevning i Europa.

EØS-midlene handler i stor grad om å ta vare på og videreutvikle menneskelige ressurser. Spennvidden er stor; alt fra studentutveksling, forskningssamarbeid og utvikling av lokal forvaltning til frivillig arbeid. Dette er noen av temaene i denne årsrapporten, som også fokuserer på energieffektivisering, bekjempelse av organisert kriminalitet, likestilling og folkehelse.

Jeg har sett hvilken effekt prosjektene som Norge støtter har gjennom besøk til flere prosjekter og samtaler med myndigheter

i flere av mottakerlandene. Nå som de etter hvert ferdigstilles, blir innsats og resultater synlige i lokalsamfunn og hovedsteder. Ulike arrangementer og positiv medieomtale i mottakerlandene bidrar til å øke kunnskapen om Norge og EØS-samarbeidet. Evalueringsrapporter offentliggjøres løpende, og vi samler erfaringer som tas med i vårt videre arbeid med EØS-midlene.

I perioden fra 2009 til 2014 tar vi sammen med Island og Liechtenstein et nytt krafttak for Europa. Innsatsen vil i større grad konsentreres om områder som Norge prioriterer, blant annet skal minst en firedel av midlene brukes til miljø- og klimatiltak. Vi skal bidra til et anstendig arbeidsliv og trepartssamarbeid, og det blir egne programmer for grønn næringsutvikling. Justisfeltet skal styrkes, og støtten til det sivile samfunn videreføres.

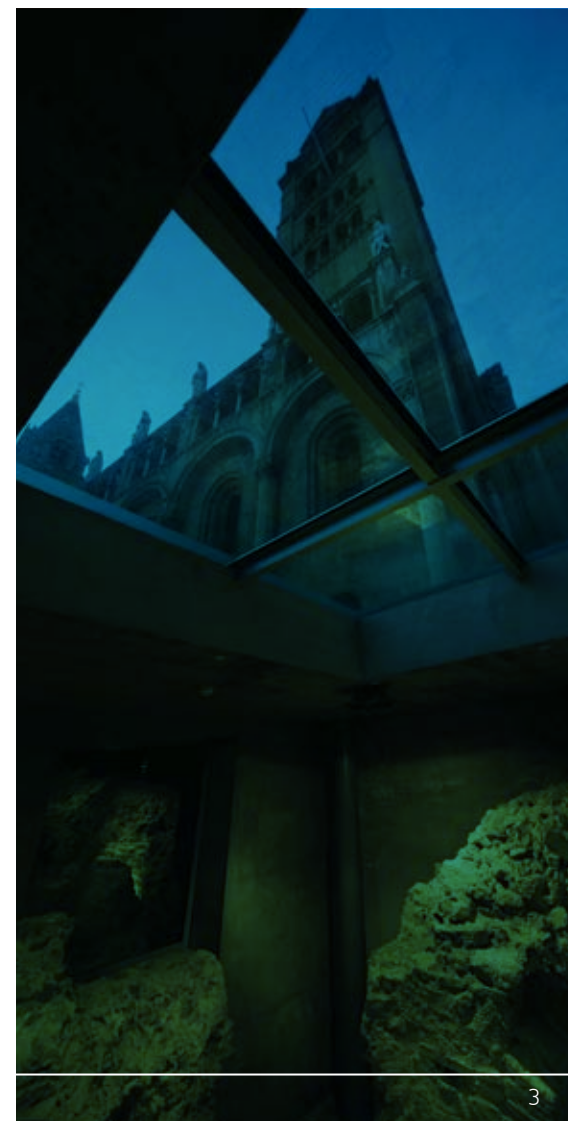
Å styrke forbindelsene mellom Norge og mottakerlandene er nå en overordnet målsetting. Et godt grunnlag ble lagt gjennom

prosjektsamarbeid med en rekke norske miljøer og aktører i forrige programperiode. Nå ønsker vi å legge til rette for mer langsiktig, strategisk programsamarbeid med norske fagmiljøer på områder hvor deres kompetanse er etterspurt.

Norges totale bidrag representerer et betydelig norsk fotavtrykk. Flere av mottakerlandene er i en vanskelig økonomisk situasjon med høy ledighet, kutt i offentlige budsjetter og stigende gjeldsforpliktelse. EØS-midlene gir oss en unik mulighet til å styrke forbindelsene og utvide samarbeidet med våre nye partnere i en tid da disse midlene betyr mye.

Jonas Gahr Støre
utenriksminister

Dette er EØS-midlene 2004–2009

EØS-avtalen inneholder en målsetting om å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området. Gjennom EØS-midlene bidrar Norge til at disse målene nås. I tillegg er det et mål å stimulere til økt kontakt og samarbeid mellom Norge og mottakerlandene.

Norge har bidratt til sosial og økonomisk utjevning i de minst velstående landene i EØS-området siden Norge ble en del av det indre marked i 1994. Utjevning bidrar til at det indre marked fungerer bedre.

Ti milliarder

Norge, Island og Liechtenstein bidrar til sammen med 1,3 milliarder euro gjennom EØS-finansieringsordningene i perioden mai 2004 – april 2009. Norges andel er på mer enn 10 milliarder kroner, eller om lag 97 prosent av den totale støtten.

EØS-midlene støtter utviklingsprosjekter i EUs tolv nyeste medlemsland, samt Hellas, Portugal og Spania. Bulgaria og Romania kom med i 2007. Støtten går til definerte områder som miljøvern, helse og barn, bevaring av europeisk kulturarv, forskning, utdanning, Schengen-tiltak og styrking av det sivile samfunn. Innsatsområdene er nedfelt i avtaler Norge har inngått med hvert enkelt mottakerland.

Enkeltprosjekter og fond

EØS-midlene går i all hovedsak til enkeltprosjekter, og støttebeløpet er normalt på 250.000 euro eller mer. I tillegg er det opprettet en rekke fond, eksempelvis fond for frivillige organisasjoner (NGO-fond), stipendfond, forskningsfond og fond for regional utvikling. Fondene støtter mindre tiltak enn det som gjelder for enkeltprosjekter, og når dermed andre målgrupper.

Det er aktører i de 15 mottakerlandene som mottar støtten, og som er ansvarlige for å gjennomføre prosjektene. Både statlige, regionale og lokale myndigheter, offentlige og private institusjoner og organisasjoner er støtteberettiget. Norske aktører involveres i EØS-midlene gjennom ulike former for prosjekt-samarbeid og om lag 20 prosent av de 1245 prosjektene som har mottatt støtte, har norsk partner.

Giverlandene beslutter

Mottakerlandene har vært ansvarlige for nasjonal utvelgning av prosjekter. Giverlandenes sekretariat i Brussel (Financial Mechanism Office, FMO) har vurdert og kvalitetssikret de prioriterte søknadene, mens Norge, Island og Liechtenstein har fattet endelig beslutning. Om lag halvparten av støtten til Bulgaria og Romania kanaliseres gjennom bilaterale samarbeidsprogrammer som forvaltes av Innovasjon Norge.

Prosjektene som mottar støtte må følge EUs regelverk for statsstøtte og for offentlige anskaffelser for å sikre åpen konkurranse om levering av varer og tjenester. Gjennomføringen av finansieringsordningene skjer i tett dialog og samarbeid mellom giverland og mottakerland. Det legges stor vekt på overvåking, kontroll og revisjon i forvaltningen av EØS-midlene. Uavhengige evalueringer av de ulike innsatsområdene gjennomføres underveis.

Fordeling av midler 2004–2009

Mottakerland	Totalt bidrag (mill. euro)
Polen	558,63
Ungarn	135,06
Tsjekkia	110,91
Romania *	98,50
Slovakia	70,33
Litauen	67,26
Latvia	53,76
Spania	45,84
Bulgaria *	41,50
Hellas	34,26
Estland	32,76
Portugal	31,32
Slovenia	18,59
Kypros	4,66
Malta	3,62
Totalt	1 307,00

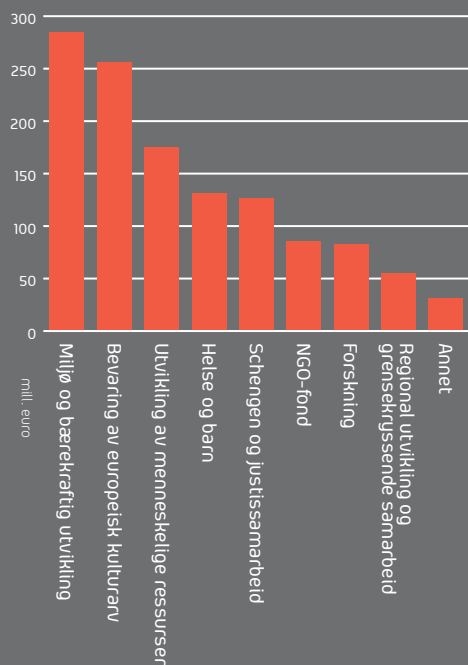
Norges andel av det totale bidraget er på om lag 1 270 millioner euro.

* Gjelder for perioden januar 2007 – april 2009.

Viktige bidrag – også for Norge

Midler fordelt på innsatsområder 2004–2009

Støtten fra Norge går til viktige områder som mottakerlandene selv har prioritert, men hvor også Norge har langsiktige interesser. Dette omfatter tiltak innen helse, miljø, forskning og justisfeltet.

EUs nyeste medlemsland har store miljø- og klimautfordringer. Om lag en fjerdedel av EØS-midlene går derfor til tiltak innen miljøsektoren. Dette omfatter energi-effektivisering og fornybar energi, vannrensing, avfallshåndtering, miljøovervåking og bevaring av biologisk mangfold.

Bevarer kulturarven

Kulturarv er det nest største innsatsområdet målt i støttemidler, og midler til dette området har vært svært etterspurt i mottakerlandene. Kulturarvprosjektene skaper aktivitet og sysselsetting i lokalsamfunnene. De gjør kulturminnene mer tilgjengelige for publikum, og bidrar til økt bevissthet om egen identitet og historie.

Innsats for helse og barn

Det tredje største innsatsområdet, helse og barn, støtter folkehelse tiltak som smittevern og aktivitetstilbud for barn og unge, integreringstiltak for barn med særlige behov, opprusting av helseinstitusjoner og opplæringstiltak for helsepersonell.

Styrker det sivile samfunn

Et aktivt sivil samfunn er viktig for samfunnsutviklingen. Gjennom NGO-fondene er Norge en av de største bidragsyterne til det sivile samfunn i Sentral-Europa og de baltiske landene. NGO-fondene støtter prosjekter innen miljø, menneskerettigheter og demokrati, sosial integrering samt kapasitetsbygging.

Døråpner

EØS-midlene bidrar til å skape et positivt omdømme av Norge og til å øke kunnskapen om EØS-samarbeidet. Mange av prosjektene er synlige i lokalsamfunn langt utenfor hovedstadsområdene. Finansieringsordningene har også bidratt til en tettere politisk dialog og faglig samarbeid mellom Norge og de ulike mottakerlandene. Dette gjelder særlig de baltiske landene og Polen.

Ved utgangen av april 2009 var samtlige støttemidler for programperioden 2004–2009 tildelt. Dette utgjør til sammen 1245 prosjekter, programmer og fond. Prosjektaktiviteter kan pågå til april 2011. I underkant av 100 prosjekter er hittil avsluttet.

Arbeidet i perioden 2009–2010

Arbeidet med EØS-midlene i perioden fra mai 2009 til april 2010 har i hovedsak vært konsentrert om oppfølging og kontroll av tildelte støttebidrag, evaluering av innsatsen innenfor enkelte sektorer og forberedende arbeid for programperioden 2009–2014.

Utbetaling av midler til prosjekter og fond skjer etterskuddsvis, basert på påløpte kostnader. Ved utgangen av april 2010 var det utbetalt om lag 454 millioner euro (om lag 37 prosent) til prosjektene. Det er tett dialog med mottakerlandene for å sikre fremdrift i prosjektene og kunne utarbeide realistiske prognoser for utbetalingene.

Samarbeid med Norge

Prosjektene som støttes av EØS-finansieringsordningene har ikke krav om norsk partner. Norske myndigheter og en rekke norske fagmiljøer har i hele programperioden tilrettelagt for ulike former for samarbeid, og i snitt har mer enn 20 prosent av prosjektene som støttes norsk partner. De fleste samarbeidsprosjektene skjer på områdene forskning, miljø og regional utvikling. En rekke norske statlige aktører, kommuner og fylkeskommuner, kunnskapsmiljøer og frivillige organisasjoner er involvert.

Under samarbeidsprogrammene med Bulgaria og Romania har alle prosjektene norsk partner. Disse har fokus på miljø, energi og bærekraftig produksjon. Ulike norske aktører deltar også i om lag 600 prosjekter som støttes av de ulike fondene som er opprettet i mottakerlandene.

EØS-midlene har foruten prosjektsamarbeid bidratt til en tettere kontakt og dialog mellom Norge og myndighetene i de nyeste EU-landene. Det gjelder særlig de baltiske landene og Polen. Norges ambassader i mottakerlandene bruker EØS-midlene aktivt som et virkemiddel til å øke kunnskapen om Norge og EØS-samarbeidet.

Evaluering av innsatsen

Det er for tidlig å evaluere faktiske resultater og måloppnåelse for perioden 2004–2009 på overordnet nivå. Et sett med resultatindikatorer og kriterier for måloppnåelse er utviklet, og disse er det siste året gjennomgått og forbedret. En evaluering av innsatsområdet Schengen-tilpasning og justisiltak ble gjennomført høsten 2009 (side 24). I tillegg er det foretatt gjennomgang av miljøtiltakene for å redusere utslipp av klimagasser (side 12) samt støtten til bevaring av biologisk mangfold. En evaluering av NGO-fondene forventes ferdig i juni 2010. Flere gjennomganger og evalueringer planlegges i 2010 og 2011. Rapportene publiseres fortløpende på EØS-midlenes hjemmeside (www.eegrants.org) og Europaportalen.

Overvåking og kontroll

Mottakerlandene er ansvarlige for overvåking, oppfølging og kontroll av prosjektene. I tillegg overvåker EØS-midlenes sekretariat i Brussel gjennomføringen av prosjektene, for å sikre at støtten brukes i tråd med forutsetningene. Dette skjer på basis av risikovurderinger og tilfeldig utvalg. Kontroll og revisjon av land og prosjekter hvor det er identifisert høy risiko blir prioritert. Det foretas prosjektbesøk, og fremdrifts- og sluttrapporter følges opp.

Riksrevisjonen har det siste året foretatt gjennomganger av arbeidet med EØS-midlene i Tsjekia og midlene som forvaltes av Innovasjon Norge med positivt resultat. Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet har gjennomgått regelverket for ordningene samt de rutiner for varsling og oppfølging av mistanke om uregelmessigheter som sekretariatet i Brussel og Innovasjon Norge har etablert.

Det praktiseres nulltoleranse overfor økonomiske misligheter og korrupsjon. Mistanke om uregelmessigheter skal rapporteres umiddelbart og undersøkelser iverksettes. Giverlandene kan kreve stans i utbetalinger til prosjekter og tilbakebetaling av midler.

HKH Kronprins Haakon besøkte to norskstøttede ungdomsprosjekter i Budapest og deltok på erfaringskonferansen om EØS-midlene under sitt Ungarn-besøk i september 2009.

Informasjon og profilering

EØS-midlenes nettside, Europaportalen og ambassadenes hjemmesider er viktigste informasjonskanal. Det er i tillegg produsert et sett med brosjyrer og faktaark som presenterer innsats og forventede resultater innenfor de forskjellige innsatsområdene. Riksantikvaren har i samarbeid med Utenriksdepartementet produsert en gavebok om innsatsen for å bevare europeisk kulturarv, se side 16.

Erfaringsseminarer

Videre er en rekke konferanser og seminarer gjennomført i perioden. I juni 2009 møttes forvaltere av NGO-fondene i Oslo for å dele erfaringer og diskutere problemstillinger knyttet til fremtidige bidrag til det sivile samfunn. Våren og høsten 2009 arrangerte de fleste mottakerlandene i samarbeid med Norges ambassader erfaringsseminarer. Formålet var å synliggjøre innsats, resultater og bilateralt samarbeid. Kronprinsparet deltok under åpningen av erfaringsseminaret i Ungarn i september 2009, og besøkte også to ungdomsprosjekter som støttes av EØS-midlene.

I juni 2009 arrangerte ambassaden i Warszawa en konsertserie i Polen som gjennom musikalske innslag og personlige fortellinger trakk opp historiske linjer fra solidaritetsarbeidet på 1980-tallet til dagens bidrag gjennom EØS-midlene. Konsertene ble holdt på kulturarvinstitusjoner som Norge har bidratt til å renovere og vitalisere. Ambassaden i Budapest arrangerte i samarbeid med Transparency International et seminar om anti-korrupsjon i desember 2009. EØS-midlene ble presentert under de årvisse «Open Days» i Brussel, og under Grantmakers East Forum i Berlin i november 2009.

Ambassaden i Warszawa arrangerte i juni 2009 en konsertserie med det norske gruppen Streif for å profilere EØS-midlene.

Ferdigheter for fremtidens Europa

Mer enn 400.000 personer vil ta del i ulike opplærings tiltak og kurstilbud gjennom prosjekter støttet av EØS-midlene. Kapasitetsbygging, kompetanseheving og utvikling av menneskelige ressurser er sentrale elementer i Norges innsats.

Mange av tiltakene er rettet inn mot utvikling av offentlige tjenester – og da særlig på lokalt og regionalt nivå i de femten mottakerlandene. I tillegg kommer student- og forskerutveksling, støtte til frivillige organisasjoner og det sivile samfunn.

Målet er at slike tiltak vil bidra til en mer effektiv forvaltning, en bedre skolert arbeidsstokk, samt en velfungerende frivillig sektor. Det handler om å gjøre det beste ut av tilgjengelige ressurser, men også om at nye muligheter skal åpne seg. Velfungerende offentlige institusjoner på alle nivå bidrar til sosial og økonomisk utvikling og har positiv virkning for hele samfunnet.

Ekspertutveksling

I Estland, Latvia og Litauen støtter Norge 225 prosjekter som skal bidra til lokal og regional utvikling. Dette skjer gjennom fem ulike fond. Støtten blir ofte brukt til utveksling av ekspertise og personell mellom kommuner i Norge og kommuner i mottakerlandene, samt til kompetanseheving blant lokale og regionale myndigheter.

Buskerud fylkeskommune samarbeider for eksempel med Pärnumaa fylke i Estland. Den

estiske fylkeskommunen søker nye løsninger innen administrasjon og eldreomsorg, men også Buskerud nyter godt av samarbeidet.

– Pärnumaa har et velfungerende rådgivnings- og karriereveiledningssystem for elever i den videregående skolen. Våre rektorer og rådgivere har derfor samarbeidet tett med de estiske skolene for å kunne utvikle tilsvarende tjenester i Buskerud, sier Kåre Henning i Buskerud fylkeskommune.

Offentlig-privat samarbeid

I Latvia er ett av fondene satt av til utvikling av offentlig-privat samarbeid. Slike partnerskap kan realisere prosjekter som er for store eller for kostbare for det offentlige alene. Limbaži kommune nord i Latvia er et slikt eksempel, de får nå støtte til å starte planleggingen av et nytt regionalt bibliotek og sportssenter i samarbeid med private aktører.

I Litauen har allerede 11.000 offentlig ansatte tatt del i aktiviteter støttet av fondet for regionalt samarbeid. Fondet er ment å utvide samarbeidet mellom Litauen og Norge når det gjelder regional utvikling. 70 prosjekter er allerede støttet innen utdanningsfeltet,

samarbeid mellom lokale myndigheter og bedriftsutvikling.

Polsk-norsk kommunesamarbeid

Et stort prosjekt Norge støtter i Polen er viet til kapasitetsbygging i lokalforvaltningen. Rundt 1.500 offentlige ansatte i en rekke polske kommuner er med i et prosjekt som skal gi bedre effektivitet og kvalitet på tjenestene, samt mer åpenhet og innsyn.

Prosjektet er et samarbeid mellom KS og tre polske organisasjoner innen lokalforvaltning, og er spesielt rettet mot forvaltningsorganer på lokalt nivå. Over 20 millioner kroner skal brukes på opplæring og utveksling av erfaring og «best practice» for kommuneansatte over en periode på fire år.

Dessuten holdes det årlige konkurranser blant de mest effektive tjeneste- og serviceyterne. Dette gir grunnlag for utveksling av informasjon om de beste løsningene. Gode erfaringer samles i en egen database. KS har utviklet en modell for effektiviseringsnettverk som halvparten av norske kommuner deltar i. Denne modellen er tatt i bruk i samarbeidsprosjektet.

– Prosjektet er bygd på to forutsetninger: Offentlig ansatte lærer best av andre offentlig ansatte, og skal tjenestene bli bedre, må de bli målt, sier Tomasz Potkanski, nestleder i sammenlutningen av polske byer.

Utvider samarbeidet

Studieturer og hospitering er et annet viktig element i det polsk-norske prosjektet. Over 100 polske kommuneansatte har allerede vært på kortere eller lengre opphold i Norge for å gjøre seg kjent med norske metoder og systemer og bygge nettverk. Slike studieopphold kan åpne for ytterligere samarbeid, forteller viseborgermester Jerzy Zelichowski i Sochaczew kommune i Polen:

– Vi vil gjerne fortsette vårt samarbeid med Ullensaker kommune. Vi håper for eksempel å kunne lære av deres erfaringer med utviklingen av Oslo lufthavn Gardermoen. I Sochaczew har vi en gammel nedlagt militær flyplass som vi håper å kunne omgjøre til en moderne sivil lufthavn.

Rumenerne ser til Norge og samarbeider med Statens kartverk for å oppgradere og modernisere sitt eget organ for geografisk informasjon og eiendomsinformasjon.

I Ungarn har over 4000 tidligere soldater satt seg på skolebenken for å tilegne seg kunnskap tilpasset det sivile arbeidsmarkedet. Forsvarets høyskole er partner i prosjektet.

Skolesamarbeid over landegrensene

Flere hundre elever og studenter, lærere og forskere fra Tsjekkia og Slovakia har deltatt i utvekslings- og samarbeidsprosjekter med norske institusjoner de siste fem årene.

Både Tsjekkia og Slovakia har hvert sitt stipendfond finansiert av EØS-midlene. Det åpner for stipender til enkeltelever, lærere og forskere, men også for samarbeid mellom institusjoner samt utvikling av nye læremidler og tematiske prosjekter.

Samisk og slovakisk kultur

Den samiske videregående skolen i Karasjok samarbeider for eksempel med Detva videregående i Slovakia. Elevene er selv involvert i mindre forskningsprosjekter som har til formål å beskytte miljøet og bevare den europeiske kulturarven. De utveksler erfaringer gjennom seminarer, ekskursjoner og workshops i prosjektet som særlig fokuserer på historiske og tradisjonelle aspekter ved den samiske og slovakiske kulturen.

Ungt entreprenørskap

I Tsjekkia deltar Asker videregående skole i et felles prosjekt med Mendel videregående i Nový Jičín. Disse to skolene samarbeider om ungt entreprenørskap og hvordan de kan stimulere elevene til å utvikle egne forretningsideer.

– Det internasjonale samarbeidet har virkelig forbedret vårt undervisningsopplegg i dette emnet. Vi er allerede i gang med et nytt samarbeidsprosjekt med vår norske partner, sier Ladislav Abrahám og Irena Bambuchová, begge lærere ved den tsjekkiske skolen.

Universitetssamarbeid

Også på universitetsnivå finnes det gode prosjekteksempler. NTNU i Trondheim samarbeider med Metropolitan University i Praha om et prosjekt som skal sikre bedre adgang for funksjonshemmede studenter ved de to lærestedene.

Om lag 2.000 elever og studenter fra mottakerlandene vil ha kortere eller lengre studieopphold i giverlandene. Til sammen 11 mottakerland har stipendfond. Også 150 doktorgrader vil bli finansiert gjennom EØS-midlene.

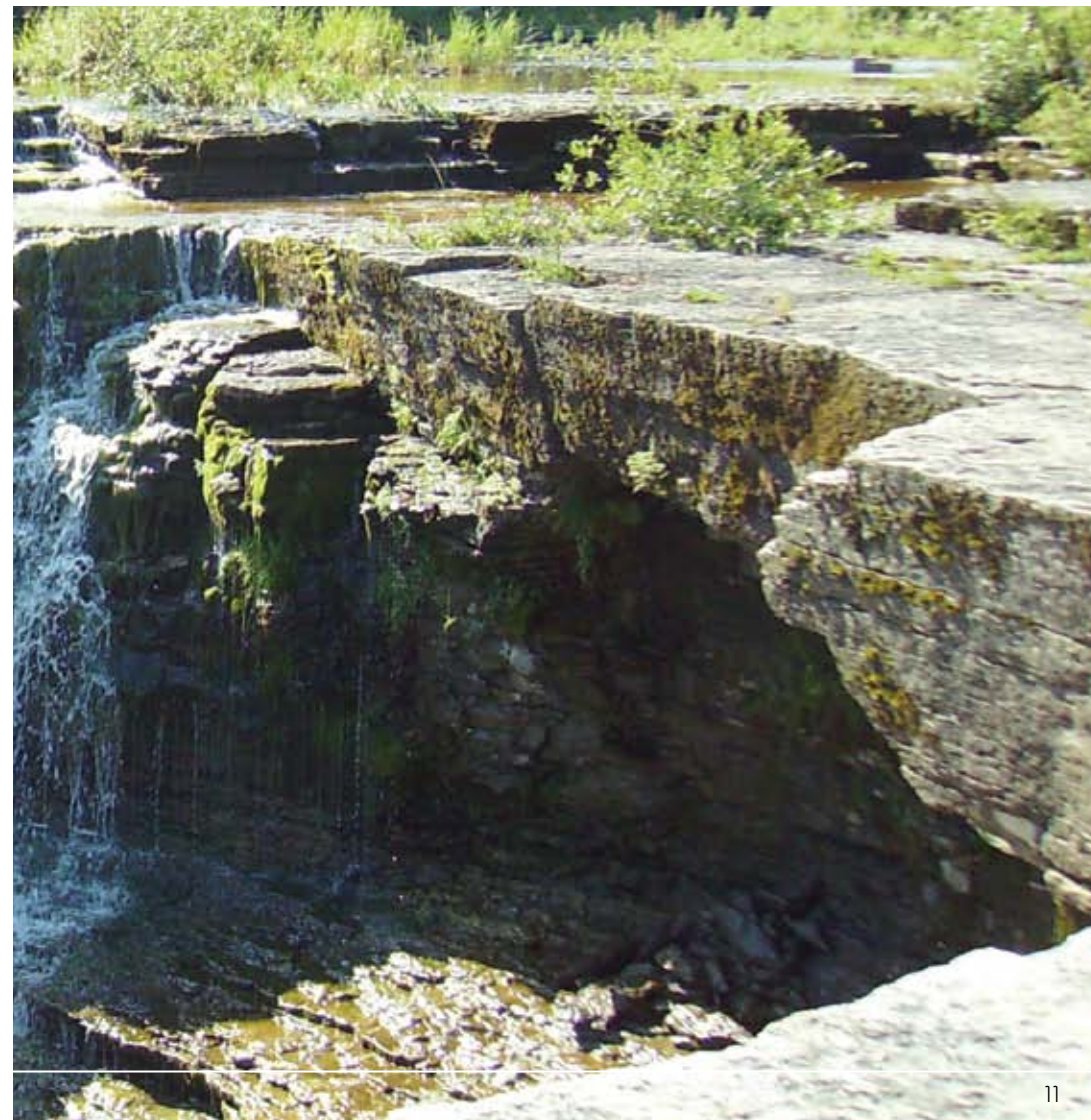
Elever fra Detva videregående skole i Slovakia besøkte Nordkapp under sin studietur til Den samiske videregående skolen i Karasjok.

Verner biologisk mangfold

De vel 50 prosjektene som omhandler bevaring av biologisk mangfold får gode skussmål i en uavhengig gjennomgang. I Estland arbeides det med å gjenskape naturlig vannføring i flere elver i fylket Ida-Virumaa. Bildet er fra elven Narva på grensen mot Russland. Norsk institutt for vannforskning er partner i prosjektet.

Stor miljøgevinst med EØS-midlene

Å begrense klimaendringer og sikre bærekraftig utvikling krever internasjonal innsats og samarbeid. Gjennom EØS-midlene bidrar Norge til å heve miljøkvaliteten i EUs nyeste medlemsland.

Miljø og bærekraftig utvikling er det største innsatsområdet under EØS-midlene. For perioden 2004–2009 vil det si at en fjerdedel av det totale støttebeløpet, eller om lag 2,5 milliarder kroner går til utviklings- og forskningsprosjekter innen dette feltet. Deler av miljøinnsatsen skjer i regi av frivillige organisasjoner gjennom NGO-fondene som er opprettet.

Energieffektivisering, alternative energikilder og fornybar energi er en sentral del av miljøinnsatsen. 164 prosjekter med en samlet støtteverdi på nesten én milliard kroner bidrar til å redusere utslipp av klimagasser, viser en uavhengig gjennomgang av denne innsatsen.

Estisk fabrikk best i klassen

Et prosjekt ved sementfabrikken Kunda Nordic Tsement i Estland trekkes fram som spesielt vellykket, viser rapporten fra mars 2010. Den estiske fabrikken dekker nå en fjerdedel av sitt energibehov gjennom brenning av avfall framfor bruk av forurensende oljeskifer. Resultatet er en markant nedgang i klimagassutslipp samt reduksjon i avfall som deponeres i lokalmiljøet.

Kostnaden for å redusere utslipp med ett tonn CO₂ ved fabrikken er kun 3 euro.

Det resultatet er meget godt. Gjennomsnittet for reduksjon av et tonn utslipp er 29 euro for alle de EØS-støttede prosjektene – et tall som er noe lavere enn andre sammenlignbare prosjekter, ifølge evalueringen. Totalt bidrar EØS-midlene til en reduksjon av CO₂-utslipp på 173.000 tonn i året.

God økonomi

De fleste tiltakene som støttes handler om energieffektivisering i offentlige bygninger, utskifting av varmeanlegg som benytter fossilt brennstoff og bruk av fornybar energi – bare i Polen har over 300 bygninger blitt modernisert. Den gjennomsnittlige energieffektiviseringen er på 57 prosent, og kostnadmessig er utskifting av fyringsanlegg mest effektivt. Rapporten anslår at den norske støtten har gitt en total energibesparelse på 560.000 GJ i året.

Den miljømessige komponenten er likevel bare ett aspekt ved de 164 prosjektene som gjennomføres i 13 mottakerland. De sosiale og økonomiske implikasjonene er like viktige. Oppgradering av skoler og sykehus gir ikke bare bedre læringsmiljø, arbeidsforhold og behandlingstilbud for tusenvis av brukere, men bidrar også til en betydelig reduksjon i offentlige

energiutgifter. Evalueringsrapporten, gjennomført av COWI, anbefaler en videreføring av støtten til miljø og bærekraftig utvikling, og trekker spesielt fram støtten til energieffektivisering og endrede oppvarmingsystemer i bygninger som et mulig satsingsområde. Her er behovet størst og muligheten for støtte fra andre kilder begrenset, konkluderer rapporten.

Sementindustrien har tradisjonelt vært en miljøverstering og står for fem prosent av de menneskeskapte CO₂-utslippene. Sementfabrikken Kunda Nordic Tsement i Estland har redusert sine utslipp markant i et EØS-støttet prosjekt.

Polen har prioritert å bruke en stor andel av støttemidlene til energieffektivisering og klimagassreduksjon.

Sammen om løsninger

Klimændringer kjenner ingen grenser. Derfor er det begrenset hva et land kan få utrettet alene. Mange av miljø- og klimaprojektene gjennomføres i samarbeid med norske aktører.

Spesielt innen forskningsfeltet er samarbeidet med norske partnere omfattende. To av tre samarbeidsprosjekter har klima og miljø som tema. Slikt samarbeid skjer blant annet gjennom det polsk-norske forskningsfondet. Mer enn 60 forskjellige forskningsinstitusjoner i de to landene har fått støtte fra fondets omlag 200 millioner kroner.

Begrenser trafikkstøv

For eksempel samarbeider Bioforsk med et universitet i Warszawa for å begrense trafikkstøv og -forurensing. Målet er å finne planter og trær som kan plantes langs veiene for å redusere slik forurensing. Polakkene har lang erfaring med å arbeide med forurenset jordsmonn, mens norske Bioforsk har ekspertise innen ulike arter av planter og buskvekster.

Et annet eksempel er samarbeidet mellom SINTEF og det teknologiske universitetet i Schlesien. De utvikler småskala varmepumper som kan gi en energibesparelse på opptil 20 prosent.

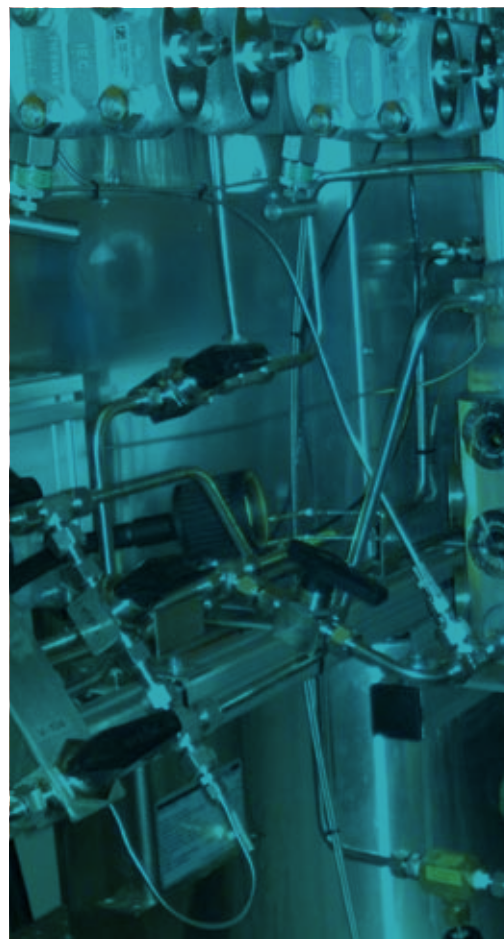
Utstrakt forskningssamarbeid

Begge disse prosjektene er eksempler på hvordan det polsk-norske forskningsfondet

er blitt en katalysator for ytterligere samarbeid mellom forskere fra de to landene. Flere av institusjonene som har fått støtte fra fondet har allerede satt i gang nye internasjonale forskningsprosjekter med sine norske partnere, ifølge fondets polske forvalter.

– Samarbeidet med universitetet i Warszawa vil sannsynligvis føre til flere forskningsprosjekter, som også inkluderer andre europeiske samarbeidspartnere, sier forskningsdirektør Arne Sæbø ved Bioforsk.

Det er ikke bare Polen som har opprettet forskningsfond gjennom EØS-midlene. Også Tsjekia, Estland, Ungarn, Latvia og Slovakia har opprettet slike fond.

Pawel Adamowicz fra det tekniske universitetet i Schlesien i Polen samarbeider med forskere fra SINTEF i et forskningsprosjekt om energieffektivisering.

Felles innsats for Østersjøen

Norge bidrar med nesten én milliard kroner til ulike miljøtiltak og bærekraftig utvikling i fire av landene som grenser til Østersjøen.

Østersjøen er en av de mest forurensede sjøene i verden. Forurensing truer det biologiske mangfoldet, deriblant en rekke fiskearter. Internasjonalt samarbeid er påkrevd, og EU har allerede vedtatt sin strategi for regionen. Gjennom EØS-midlene gjør Norge en viktig innsats.

Hele 190 prosjekter i henholdsvis Estland, Latvia, Litauen og Polen vil bidra direkte eller indirekte til å bedre forholdene i Østersjøen. Prosjektene dreier seg om både reduksjon av forurensende utslipp og bedring av vannkvaliteten i området. Østersjøen er nemlig utløp for mer enn 250 elver og blir lett oppsamlingsplass for forurensing fra store deler av landene rundt.

Overvåker økosystemet

Et eksempel på den konkrete innsatsen er et litauisk-norsk forskningsprosjekt som skal overvåke det marine økosystemet og vannkvaliteten langs Litauens 90 kilometer lange kystlinje. Prosjektet er et samarbeid mellom Universitetet i Klaipeda og Norsk institutt for vannforskning (NIVA). Tilsvarende kartleggingsprosjekter finner sted i både Estland og Polen.

– Kartleggingen gjør det mulig å planlegge bruken av områdene på en slik måte at de negative miljøvirkningene blir minst mulig, sier forsker Trine Bekkby ved NIVA.

Forvaltningsplaner for havområder

NIVA er også involvert i et prosjekt i Estland som skal utvikle forvaltningsplaner for landets hav- og kystområder. Målet med prosjektet er at disse havområdene skal oppfylle kravene til Natura 2000 – EUs nettverk for økologiske områder som trenger særskilt beskyttelse.

Flere prosjekter støttet av EØS-midlene har en indirekte miljømessig betydning for Østersjøen. For eksempel utvikles det en database for biodiversitet i Estland som også omfatter marine områder, mens mange vann- og avløpsprosjekter vil bidra til å redusere utslipp til Østersjøen.

Grenseløs miljøovervåking

Med norsk hjelp har det polske forurensingstilsynet blitt bedre til å identifisere og hindre forurensende utslipp fra industrien.

Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) samarbeider med sin polske motpart i et prosjekt som vil komme både Polen og nabolandene, inkludert Norge, til gode. Noe av svovelen som faller ned over Norge, kommer fra Polen og andre land i Sentral-Europa.

Det polske inspektoratet slet med tungroddede systemer, og oppgaven med å overvåke 53.000 bedrifter gjennom 16.000 årlige inspeksjonsrunder virket uoverkommelig. Norsk pengestøtte og teknisk rådgivning fra Klif gjør at polakkene kan ivareta sine oppgaver mer effektivt og med høyere presisjon.

De har også utviklet et elektronisk utslippsregister, anskaffet bedre utstyr for prøvetaking i felt, samt utviklet bedre rutiner for offentliggjøring av resultater, både til bedriftene og til allmennheten.

Dette er likevel ingen enveiskommunikasjon – også Klif nyter godt av samarbeidet som er støttet med nærmere 15 millioner kroner:

– Det er det polske direktoratets dedikerte innsats som har ført til gode resultater. Samtidig har samarbeidet gjort oss mer oppmerksom på både gode og dårlige sider ved vårt eget system, sier EU/EØS-koordinator Barbro Thomsen i Klif.

Østersjøen er en av de mest forurensende sjøene i verden. En rekke prosjekter i de baltiske landene og Polen vil direkte eller indirekte bidra til å bedre forholdene i og rundt sjøen.

Praktbok om kulturarvinnssatsen

150 kulturarvsteder vil bli restaurert og gjort tilgjengelig for publikum gjennom EØS-midlene. En ny praktbok forteller gjennom tekst og bilder om noen av kulturminnene som Norge bidrar til å bevare og revitalisere.

I boka «Culture and Continuity - Revitalising European Heritage» tar journalist og forfatter Per Egil Hegge og fotoredaktør Jiri Havran oss med på en historisk og politisk reise i Europa – gjennom de mange restaurerte kulturminnene som presenteres. Gaveboka er produsert av Riksantikvaren i samarbeid med Utenriksdepartementet.

Årtier med forfall

Etter årtier med forfall frem til murens fall, var det et stort behov for bevaring og vedlikehold av kulturminner da EØS-midlene ble etablert i 2004. Det fantes i liten grad penger nasjonalt eller fra EUs støtteprogrammer, og de nye EU-landene ønsket selv å prioritere bevaring av europeisk kulturarv. Om lag en femdel av EØS-midlene i perioden 2004–2009 går til dette innsatsområdet.

Til sammen 225 små og store kulturarvprosjekter i 15 mottakerland mottar støtte i perioden 2004–2009. Restaurering av kulturminner som historiske bygninger, forsvarsverk og religiøse bygg utgjør hoveddelen av kulturarvprosjektene. I tillegg støttes blant annet digitalisering og dokumentasjon av arkivmateriale og historiske publikasjoner.

Innsatsen bidrar til å redde og revitalisere kultur-skatte som ellers ville gått tapt. Prosjektene skaper sysselsetting i prosjektperioden, og utløser entusiasme og ringvirkninger i lokalsamfunnene hvor de foregår. 40 av kulturarv-prosjektene har norsk samarbeidspartner.

Kulturutvekslingsfond

I Polen er det i tillegg etablert et eget kulturutvekslingsfond for å styrke kulturelt samarbeid og dialog med Norge. Fondet gir en unik mulighet for å gjøre polsk og norsk kultur mer kjent i våre to land. Mer enn 50 samarbeidsprosjekter innen musikk, scenekunst, billedkunst og litteratur støttes.

Heseløft stimulerer utvikling

Helse og levevilkår er nært knyttet til sosial og økonomisk utvikling. Bedre infrastruktur, utvikling av helsetilbudet og tiltak rettet mot utsatte grupper bidrar til å nå målene for EØS-midlene.

Norge støtter oppgradering av sykehus, nytt utstyr og kompetanseheving for nesten 9.000 helsearbeidere gjennom EØS-midlene. Det gjør at 190.000 flere pasienter i året vil kunne diagnostiseres og behandles i de 15 mottakerlandene.

I tillegg til opprustning av helseinstitusjoner som sykehus og fosterhjem kommer også folkehelseiltak som smittevern og bedre oppvekstvilkår gjennom integreringstiltak og utbedring av sports- og lekeplasser.

Barn og unge prioritert

Over 230 helseprosjekter støttes med nesten 167 millioner euro. Hvert tredje helseprosjekt er rettet spesielt mot barn og unge. Slike prosjekter gjennomføres særlig i Tsjekkia, Litauen og Polen og eksemplene er mange:

I Tsjekkia øker antallet for tidlig fødte barn. 12 nye intensivenheter for premature barn er støttet gjennom EØS-midlene. Enhetene er på plass i ni tsjekkiske byer og vil bidra til å bedre overlevelsesraten for de tidligfødte barna.

I Vilnius i Litauen vil tre nye helsecentre for barn bli etablert med støtte fra EØS-midlene. Sentrene vil både øke kapasiteten og bedre kvaliteten på barnehelsetjenesten i landet.

Forebygging i Polen

Flere prosjekter i Polen har satsset på forebyggende tiltak gjennom anskaffelse av moderne spesialistutstyr. I Tatrzenski-regionen har nytt utstyr gjort det lettere å kunne identifisere medfødte funksjonshemminger samt oppdage bryst- og tarmkreft på et tidlig stadium.

Bedre helsetjenester for mødre og barn oppnås også gjennom oppgradering av fødestuer. I Biała Podlaska-regionen i Polen håper man at renoverte fødestuer vil kunne redusere antallet barn med medfødte sykdommer samt dødfødsler.

I Tsjekkia har de nå fått på plass 12 nye intensivenheter for premature barn. Enhetene er fordelt på ni byer og støttes gjennom EØS-midlene.

Krafttak mot kreft

Kampen mot kreft er et viktig fokusområde. Spesielt Litauen har satset på tidlig diagnostisering og forebygging av ulike krefttyper.

Tre millioner mennesker får en kreftdiagnose hvert år i EU – og sykdommen er den nest største dødsårsaken blant menn og kvinner. Litauen er et av landene som sliter på øvre del av skalaen for kreftdiagnoser med nesten 17.000 nye tilfeller bare i 2009.

Nasjonal strategi

Litauen har vedtatt en nasjonal strategi for forebygging av kreft, og bruker om lag 60 millioner kroner av EØS-midlene til tiltak for å forebygge og diagnostisere kreft på et tidlig stadium. Midlene går både til nødvendig utstyr, nye diagnostiserings- og behandlingsmetoder, samt forskning og opplæring.

En betydelig andel av støtten er direkte rettet mot å redusere dødeligheten til pasienter med bryst-, livmorhals- og tarmkreft. Disse tre kreftformene utgjør alene en tredjedel av krefttilfellene blant litauiske kvinner.

Oppdager tilfeller tidlig

Ved Det nasjonale senteret for patologi har tre nye diagnostiseringsmetoder blitt tatt i bruk for å kunne avdekke nye krefttilfeller så tidlig som mulig.

– Jo tidligere kreft blir oppdaget, jo flere behandlingsalternativer finnes. Med det nye utstyret har vi muligheten til raskt å sette i gang riktig behandling, sier direktør Arvydas Laurinavičius ved senteret.

Redd Barna i Romania har åpnet et eget senter for barn med psykiske helseproblemer. Senteret i Bucuresti åpnet i desember 2009 og opplever allerede stor etterspørsel.

Psykisk helsevern for rumenske barn

Psykiske problemer blant barn og unge er et stort problem i Romania til tross for støtlig reform- og tiltakspakker. Redd Barna i Romania jobber nå med å opprette behandlingstilbud utenfor sykehus og institusjoner.

Mental helse har vært et forsømt område i Romania. Det anslås at hvert femte rumenske barn eller ungdom opplever psykiske helseproblemer.

Vil unngå institusjonalisering

Redd barna i Romania har med 7 millioner kroner i støtte fra EØS-midlene kunnet opprette et senter for barn med psykiske helseproblemer.

– Vårt mål er å ta hånd om disse barna utenfor sykehusene og uten tung medisiner, for å forhindre og forebygge sykdomstilfeller gjennom rådgivning og terapi i en tidlig fase, sier president Gabriela Alexandrescu i Redd Barna i Romania, som samarbeider med sin norske søsterorganisasjon i dette prosjektet.

Gratis rådgivning

Senteret som åpnet i desember 2009 ligger sentralt plassert i Bucuresti og tilbyr gratis rådgivning og undersøkelser fra psykologer, psykiatere, sykepleiere, sosionomer og pedagoger til foreldre og familier som har barn med psykiske problemer.

Stor etterspørsel

Etterspørselen er allerede stor. 270 barn og unge – alt fra seksåringer med ADHD, elleveåringer med spiseforstyrrelser til tenåringer med depresjoner og sosial angst – har fått rådgivning eller gruppeterapi. I tillegg får også foreldrene råd om hvordan de best kan ta vare på barn som sliter med psykiske problemer.

Redd Barna i Romania mottar også nærmere ti millioner kroner i støtte til et lignende prosjekt. Organisasjonen skal bygge opp fem sentre for opplæring og oppfølging av foreldre som har barn med psykiske problemer. Profesjonelle fagfolk innen psykiatri, helse og pedagogikk skal veilede foreldre, men også drive opplæring av personell i det lokale helsevesen, skole og sosialtjeneste.

Fruktbart samarbeid om likestilling

Spania og Portugal ser til norske kommuner når de vil bedre muligheten for å kombinere familie- og arbeidsliv. Gjennom slike samarbeidsprosjekter får Norge satt likestillingstiltak på dagsorden gjennom EØS-midlene.

Fruktbarhetstallene for Portugal har gått kraftig ned de siste årene. I 2008 ble det født 1,37 barn per fruktbar kvinne. I Spania er tallet 1,46. For å sikre reproduksjon av befolkningen, må samlet fruktbarhetstall være på omtrent 2,1.

I Norge har fruktbarhetstallet for kvinner økt de siste syv årene og tallet er i dag 1,98, noe som er blant de høyeste i Europa. Dette settes ofte i sammenheng med norsk familiepolitikk.

Kan lære av Norge

Kvinneinstituttet i Madrid samarbeider med KS om et prosjekt som skal gjøre det lettere å kombinere privatliv, familieliv og karriere. Spanske og norske myndigheter samarbeider gjennom utveksling av ideer, erfaring og «best practice».

– Dette samarbeidet mellom Spania og Norge kan bli veldig fruktbart, gitt den fremtredende posisjon kvinners frigjøring og likestilling har i Norge, sier Mariano Alvaro Page ved Kvinneinstituttet i Madrid.

Flere spanske kommuner er involvert i prosjektet, og studieturer er planlagt til noen av de norske partnerne som inkluderer Vest-Agder

fylkeskommune samt seks kommuner: Bærum, Audnedal, Lindesnes, Mandal, Marnardal og Åseral.

Norske kommuner er partnere

KS er også samarbeidspartner i et tilsvarende prosjekt i Portugal. Prosjektet sammenligner relevant lovgivning i Norge og Portugal. Det er spesielt norske ordninger for foreldre og barn og eldreomsorg som tiltrekker seg oppmerksomhet. Målet er å få til en jevnere fordeling av arbeidsoppgaver mellom menn og kvinner – både hjemme og på jobb. De to prosjektene støttes med til sammen 15 millioner kroner.

Høyt prioritert

Likestilling er ett av tre tverrgående hensyn som alle prosjekter som støttes av EØS-midlene må være i tråd med. Tiltak innen likestilling er høyt prioritert fra norsk side også i programperioden fra 2009 til 2014. Norge ønsker å bidra med utveksling av kunnskap og lovgivning, forskningssamarbeid og kapasitetsbygging i mottakerlandene.

Et liv uten vold

Považská Bystrica kommune i Slovakia åpner snart regionens første krisesenter for ofre for vold i nære relasjoner. Modellen er hentet fra Norge.

Krisesenteret skal ta hånd om voldsofre og deres barn, og skal være operativt fra juni 2010.

– Vi opplever at det er et stadig økende behov for beskyttelse, spesielt for kvinner og barn utsatt for vold i nære relasjoner, sier sosialsjef Janka Dudonová i den slovakiske kommunen.

Tilfluktssted

Tidligere har kommunen bare kunnet gi råd om hvordan ofre kan gå fram for å ta ut skilsmisse eller anmelde overgrep, men har ikke kunnet tilby overnatting. Ofte var eneste utvei at voldsofrene ble boende sammen med overgriperen.

Med støtte fra EØS-midlene jobber kommunen nå med å omgjøre en barnehage til regionens første krisesenter. Det nye senteret vil ha sju familierom og kan huse opptil 20 kvinner, menn og barn for en periode opp til ni måneder.

Samarbeider med Norge

Midlertidig husrom er viktig, men hovedmålet med senteret er å gjøre ofrene i stand til å

bryte med overgriperne og stå på egne bein. Det betyr at senteret også vil tilby sosialhjelp, samt rådgivning fra psykologer og jurister.

– For å klare dette, samarbeider vi med Krisesentersekretariatet i Norge, sier prosjektleder Jaroslava Panaková, som anslår at senteret vil kunne hjelpe rundt 70 mennesker i året.

I hovedstaden Bratislava er et annet krisesenter under etablering. Senteret vil koste 2 millioner euro og halvparten av beløpet dekkes av EØS-midlene.

Også Hellas og Polen

Hellas har satset på etablering av krisesentre gjennom EØS-midlene og to krisesentre i henholdsvis Aten og Drama er i en tidlig etableringsfase. I Polen satses det på forebyggende arbeid. Warszawa og Oslo kommune samarbeider om tiltak for å bekjempe vold i nære relasjoner og sikre bedre støttetjenester for ofre av slik vold. Om lag 750 personer skal få opplæring i prosjektet som støttes med 5 millioner kroner.

Krisesentersekretariatet i Norge gir verdifulle råd til den slovakiske kommunen Považská Bystrica om hvordan man oppretter et krisesenter.

Støtter demokratiske vaktbikkjer

Et velfungerende demokratisk samfunn trenger aktive frivillige organisasjoner som sier fra når noe er galt. Støtte til det sivile samfunn er en sentral del av EØS-midlene.

Frivillige organisasjoner eller NGOer spiller en viktig rolle i kampen for jevnere fordeling, sosial inkludering og demokratiske verdier. NGOene driver ikke bare nødvendig lobbyvirksomhet, men skaper offentlig debatt og står for en betydelig frivillig innsats.

Norge støtter derfor NGO-sektoren i tolv av mottakerlandene med over 700 millioner kroner gjennom egne fond for frivillige organisasjoner. Det har blant annet resultert i nesten 500 prosjekter som har som formål å forsvare menneskerettigheter, bekjempe diskriminering, eller bidra til demokratibyggning.

Overvåker ytringsfriheten i Polen

Med støtte fra NGO-fondet i Polen overvåker Den polske Helsingforskomité presse- og ytringsfriheten i landet. Gjennom 16 lokale korrespondenter overvåker og rapporterer de om angrep på disse frihetene over hele Polen.

I første kvartal av 2010 bistod komiteen med juridisk hjelp til journalister i hele 17 rettsaker, enten for nasjonale domstoler eller for Den europeiske menneskerettighetsdomstol.

I tillegg gir organisasjonen ut månedlige nyhetsbrev og organiserer debatter og konferanser om ytringsfrihetens kår i Polen.

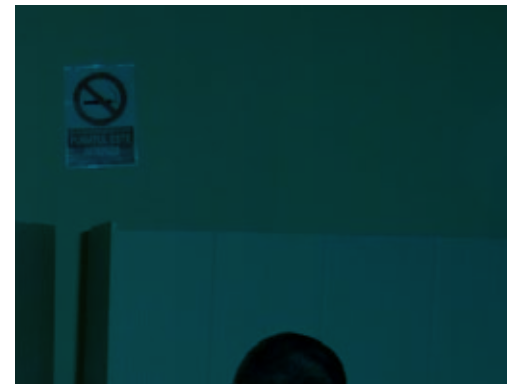
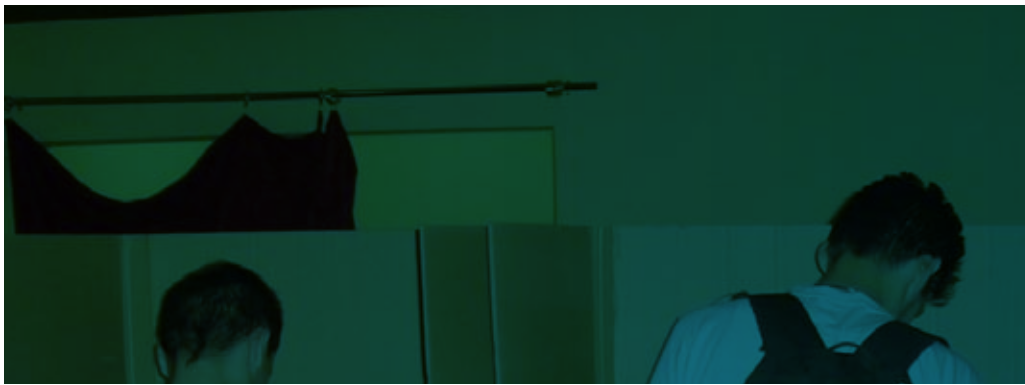
– Konferansene våre tiltrekker seg journalister, akademikere og studenter, og vi har om lag 100 deltakere hver gang, sier prosjektleder Dominika Bychawska i Den polske Helsingforskomité.

Eget prosjekt i Sør-Kaukasus

Den polske Helsingforskomité samarbeider med Menneskerettighetshuset i Oslo om prosjektet. Nå starter de et nytt som skal overvåke pressefrietens kår i Georgia, Armenia og Aserbajdsjan.

– Den ekspertisen som er bygd opp i Polen kommer dermed også andre land til gode, sier Ane Tusvik Bonde ved Menneskerettighetshuset i Oslo.

Politikk på timeplanen

Simulering av valg og arrangerte parlamentsdebatter skal gi rumenske studenter bedre innblikk i hvordan politiske beslutninger tas og hvordan de kan ha innflytelse på politiske prosesser.

Prosjektet er drevet av den frivillige organisasjonen Asociația Pro Democratia og støttes av det rumenske NGO-fondet. Målet er at opplæring og utdanning i demokratiske prosesser skal gi økt politisk ungdomsdeltakelse i Romania.

Utdanningsprosjektet retter seg spesielt mot videregående elever og universitetsstudenter i sju rumenske byer. Gjennom simulerte valg og rollespill får studentene være parlamentsrepresentanter og delta i parlamentsdebatter. Slik får de en praktisk innføring i hvordan politiske beslutninger tas – og hvordan de kan ha innflytelse på prosessene.

På grunn av lav deltagelse i valget til Europaparlamentet har Asociația Pro Democratia spesielt valgt å informere om europeiske saker og hvordan beslutninger fattet av EUs organer påvirker den jevne rumener. Studentene har fått møte rumenske parlamentskandidater. Noen av de 150 deltakerne har vært i Brussel på studietur.

Simulering av valg og opplæring i demokratiske prosesser skal gi økt politisk deltagelse blant ungdom i Romania.

Kriminalitetsbekjempelse gjennom EØS-midlene

Bedre kontroll av yttergrensene, styrket kriminalitetsbekjempelse og høyere fengselsstandard. Dette er hva Norge har bidratt til i de nye Schengen-landene i Sentral-Europa, viser en uavhengig evalueringsrapport.

Om lag ti prosent – eller én milliard kroner – av EØS-midlene 2004–2009 har gått til Schengentilpasning og justistiltak. Midlene har styrket kampen mot organisert kriminalitet i EUs nyeste medlemsland, blant annet gjennom økt informasjonsutveksling og samarbeid mellom politimyndigheter i Norge og i mottakerlandene.

Polen får mest

Brorparten av midlene har gått til tiltak i Polen. Evalueringen viser at disse hovedsakelig går til kampen mot organisert og grenseoverskridende kriminalitet, ulovlig immigrasjon, samt til å styrke landenes tilpasning til relevant lovgivning.

I Latvia og Litauen har innsatsen bidratt til å bedre standarden i fengsler, og til prosjekter som skal hindre tilbakefall og gjøre de innsatte bedre rustet til et normalt liv etter endt soning. Også Estland, Tsjekkia, Malta, Slovakia samt Bulgaria har fått støtte til Schengen- og justistiltak.

Mange norske partnere

Totalt har 57 prosjekter mottatt støtte gjennom dette innsatsområdet. Kun et fåtall av disse er formelt avsluttet. Ifølge rapporten er det derfor for tidlig å si noe om langsiktige virkninger av den norske støtten, annet enn at støtten vurderes

å gi tilsvarende resultater som programmer finansiert av EU eller fra nasjonale midler.

Hele 20 av prosjektene har norsk partner. Norsk politi er involvert i 14 prosjekter, og spesielt samarbeidet i Polen har vært viktig for å bedre kontakten mellom norsk og polsk politi i kampen mot organisert og grensekryssende kriminalitet. Instruktører fra en politiskole i Litauen har vært utplassert i Politidirektoratet i Norge, og har deltatt i et kursprogram som også har involvert Kripas samt Oslo og Østfold politidistrikter.

Viktig støtte

Evalueringsrapporten viser at den norske støtten har vært viktig for at mottakerlandene skal kunne oppfylle Schengen-kravene og styrke eksisterende systemer, enten det er for grensekontroll, lovtilpasning, opplæring eller informasjonsutveksling.

Rapporten etterlyser en mer overordnet strategi for utnyttelse av støttemidlene i mottakerlandene, og påpeker at støtten er fordelt på for mange fokusområder. Dette vil bli justert i neste støtteperiode fra 2009–2014, der det legges opp til færre og mer spissede programområder med klarere definerte mål og resultatindikatorer.

Schengentilpasning og justistiltak

Schengen-samarbeidet omfatter 25 land og skal bidra til styrket samarbeid om kontroll av felles yttergrenser, visumregler, et styrket politisamarbeid og rettslig samarbeid.

Den norske støtten gir viktige bidrag til

- å forbedre mottakerlandenes ytre grensekontroll i Schengen-området,
- å styrke landenes tilpasning til lovgivningen,
- bedret standard i mottakerlandenes fengsler,
- å bekjempe organisert og grensekryssende kriminalitet inkludert menneskehandel,
- økt kontakt og samarbeid mellom politimyndigheter i Norge og i mottakerlandene.

Samlet støtte under innsatsområdet Schengen-tilpasning og justistiltak utgjør ca. 128 millioner euro, og dette er om lag 10 prosent av det samlede beløpet som Norge stiller til rådighet i perioden 2004–2009.

Evalueringen av støtten til Schengentilpasning og justistiltak i perioden 2004–2009 er utført av INTEGRATION International Management Consultants. 15 prosjekter i Polen, Latvia og Litauen har vært studert i detalj. Rapporten finnes på EØS-midlenes hjemmeside.

Til kamp mot menneskehandel

Mange bulgarske kvinner havner på sex-markedene i Europa, inkludert Norge. Nå går Innenriksministeriet i Sofia og Politidirektoratet i Norge til kamp mot menneskehandel gjennom økt samarbeid og omfattende opplæringstiltak for etterforskere og politistab.

Målet er både å forebygge og å bekjempe menneskehandel. Dette skjer gjennom opplæring, kunnskapsoverføring, og økt samarbeid mellom bulgarske og norske myndigheter innenfor justis- og politisektoren.

Opplæring av etterforskere

Mer enn 120 polititjenestemenn, etterforskere og aktorer vil motta opplæring i å etterforske tilfeller av menneskehandel, mens mer enn 80 spesialister fra offentlige og private institusjoner og eksperter fra NGO-miljøer skal trenes i å identifisere ofre for menneskehandel.

Norge bidrar til forebygging og bekjempelse av menneskehandel i flere av mottakerlandene. I Hellas støttes, eksempelvis, et prosjekt som skal bedre tilbudet til mindreårige som er ofre for misbruk, menneskehandel og utnyttelse. Det skal blant annet etableres flere krisesentre/mottak, og det skal gjennomføres rekruttering og opplæring av personale.

Bedre informasjonssystemer

I Litauen støttes utviklingen av et nasjonalt integrert informasjonssystem for å øke politiets kapasitet til å bekjempe kriminalitet knyttet

til menneskehandel. Det nye systemet skal integreres med andre systemer, blant annet INTERPOL og EUROPOL.

Frivillige organisasjoner viktige

Tiltak rettet mot ofre for menneskehandel samt forebygging og bekjempelse av menneskehandel er definert som egne fokusområder innenfor innsatsområdet Schengen-tilpasning/justistiltak. I tillegg kommer en rekke prosjekter rettet mot kvinner, barn og utsatte grupper hvor menneskehandel er en komponent eller hvor prosjektene indirekte bidrar til å bekjempe dette.

Også de særskilte fondene for frivillige organisasjoner er viktige i denne sammenhengen. Det polske NGO-fondet støtter en organisasjon som driver forebyggende arbeid. Så langt i prosjektperioden er flere titalls tilfeller av menneskehandel blitt rapportert til organisasjonen, som har bistått med juridisk rådgivning og tatt tolv saker inn for retten.

Studerer norsk og svensk lovgivning

NGO-fondet i Ungarn støtter et prosjekt drevet av MONA-stiftelsen (Stiftelsen for ungarske kvinner). Stiftelsen utarbeider anbefalinger

for endring av lover om menneskehandel og prostitusjon i Ungarn, blant annet ved å studere norsk og svensk lovgivning. Organisasjonen vil i tillegg etablere et tverrfaglig samarbeid for å bygge opp et omsorgs- og informasjonssystem for ofre av menneskehandel og prostitusjon. Gjennom prosjektet driver stiftelsen også opplæring av politiet og organiserer fora for politikere, dommere, advokater, politi og frivillige organisasjoner.

I Bulgaria støttes et NGO-prosjekt som har som mål å standardisere og styrke den rettslige beskyttelsen av ofre for menneskehandel. Kapasitetsbyggingsprosjektet foregår i regi av organisasjonen Union of Judges i Bulgaria og inkluderer både opplærings- og informasjonstiltak.

Medansvar for miljø, utvikling og demokrati

Konsentrert innsats om viktige europeiske utfordringer som miljø og klima, sosial dialog og grønn næringsutvikling samt mer strategisk samarbeid med norske fægmiljøer. Dette er viktige elementer i Norges bidrag til sosial og økonomisk utvikling i Europa de neste årene.

Norge vil, sammen med Island og Liechtenstein, bidra med betydelige midler i perioden mai 2009 – april 2014. Støtten dekker områder som Norge prioriterer og som er i tråd med felles europeiske interesser. For å oppnå en mer konsentrert og målbar innsats, vil det i femårs-perioden legges vekt på å etablere klart definerte programmer i mottakerlandene innenfor de innsatsområdene som avtalene definerer.

Miljø og klima

I henhold til forhandlingsresultatet skal minst en fjerdedel av midlene brukes på miljø og klima. Det blir et særlig fokus på karbonfangst og -lagring (CCS), og minst 160 millioner euro settes av til dette formålet. EØS-midlene vil også støtte programmer for grønn næringsutvikling. Det blir en nysatsing på anstendig arbeidsliv og trepartssamarbeid, ved at åtte millioner euro settes av til et eget fond til fremme av dette. Fondet skal forvaltes av en institusjon utpekt av Norge, og vil bli utformet i nært samarbeid med arbeidslivets parter i Norge.

Støtten til det sivile samfunn videreføres ved at nær 99 millioner euro vil bli avsatt til fond for frivillige organisasjoner. Norge er gjennom

dette en av de største bidragsyterne til det sivile samfunn i de baltiske land og Sentral-Europa. Justissektoren, forskning og utdanning samt helse er andre viktige innsatsområder.

Strategisk samarbeid

EØS-midlene innebærer en unik mulighet til å styrke Norges forbindelser med mottakerlandene, da dette nå er en overordnet målsetting for finansieringsordningene. Noen av programmene vil bli utviklet slik at de muliggjør strategisk samarbeid med norske myndigheter og fagetater innenfor områder som miljø og klima, forskning, helse, justis, næringsutvikling og regional utvikling. Det blir i tillegg fortsatt mulig for norske aktører å samarbeide på prosjektnivå i mottakerlandene.

Når avtalene er formelt undertegnet, vil Norge forhandle med hvert mottakerland om prioriteringer i det enkelte land. Nye programmer vil etter planen bli lansert i 2011 og 2012. Informasjon om programmer og muligheter for samarbeid vil bli presentert på Europaportalen.

Alan Seatter fra EU-kommisjonen og ambassadør Oda Helen Sletnes ved Norges delegasjon til EU paraferte i desember 2009 resultatet av forhandlingene mellom EU og EØS/EFTA-landene Norge, Island og Liechtenstein.

Fordeling av midler 2009–2014

Mottakerland	Totalt bidrag (mill. euro)
Polen	578,10
Romania	305,95
Ungarn	153,30
Tsjekkia	131,80
Bulgaria	126,60
Litauen	84,00
Slovakia	80,75
Latvia	72,95
Hellas	63,40
Portugal	57,95
Estland	48,60
Spania	45,85
Slovenia	26,90
Kypros	7,85
Malta	4,50
Totalt	1 788,50

Basert på forhandlingsresultatet. Norges andel av det totale bidraget er om lag 1 735 millioner euro. Spania mottar overgangsstøtte til 31. desember 2013.

Innsatsområder 2009–2014

- Miljøvern og miljøforvaltning
- Klimatiltak
- Karbonfangst og -lagring (CCS)
- Grønn næringsutvikling
- Justistiltak
- Forskning og høyere utdanning
- Sivilt samsfunn
- Kulturarv
- Utvikling av menneskelige ressurser
- Fond for anstendig arbeidsliv og trepartssamarbeid

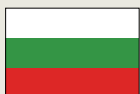
I programperioden 2009-2014 skal minst en fjerdedel av EØS-midlene gå til miljø og klima. Bildet er fra et miljøforskningsprosjekt i Østersjøen som Norge støtter.

Status i mottakerlandene, mai 2010

BULGARIA

Støttebeløp: € 41,5 millioner

Ant. prosjekter: 69

EØS-ordningen: Støtten i Bulgaria er relativt jevnt fordelt mellom flere områder, med helse og barn (5 mill. euro), kulturarv og miljø (begge 4 mill. euro) og utvikling av menneskelige ressurser (3 mill. euro) som de største. Det bulgarske NGO-fondet er på 2 mill. euro, mens stipendfondet utgjør 0,6 mill. euro. Prosjektene innen helse og barn har bidratt til å utvikle barnehager og barneverninstitusjoner i bulgarske kommuner. 12 av prosjektene har norsk partner.

Bilateralt samarbeidsprogram: 20 mill. euro ble gjort tilgjengelig i november 2007, administrert av Innovasjon Norge. Mesteparten av støtten er tildelt energiprojekter (6 mill. euro), Schengen-relaterte tiltak og bærekraftig produksjon (begge 5 mill. euro). Alle de 22 prosjektene i samarbeidsprogrammet har norsk partner.

ESTLAND

Støttebeløp: € 32,8 millioner

Ant. prosjekter: 35

Hovedinnsatsområder: Bevaring av kulturarv (8 mill. euro), helse og barn (7 mill. euro) og miljø (6 mill. euro) er de tre viktigste innsatsområdene i Estland.

Enkeltprosjekter og fond: Flere av prosjektene i Estland tar sikte på å redusere utslipp av drivhusgasser. Kulturarvprosjektene har bidratt til å restaurere og modernisere gamle gods og omgjøre disse bygningene til for eks. skoler. Helseprosjektene har hatt som målsetning å hindre spredning av smittsomme sykdommer som HIV/Aids og hepatitt B og C. Et eget fond på 5 mill. euro er satt av til regional utvikling og grensekryssende samarbeid.

Partnerskap: Seks partnerskapsprosjekter hvorav halvparten omhandler miljø- og klimatiltak.

HELLAS

Støttebeløp: € 34,3 millioner

Ant. prosjekter: 51

Hovedinnsatsområder: Hellas mottar kun EØS-midler gjennom EØS-finansieringsordningen. Miljøvern er det klart største innsatsområdet med 13 mill. euro.

Enkeltprosjekter og fond: Blant miljøprosjektene er det tiltak for å forbedre det marine økosystemet i det østlige Middelhavet. Prosjekter for å gjenoppbygge økosystemet etter skogbranner mottar også støtte. Et stipendfond på 1 mill. euro støtter utvekslingsopphold i Norge og de andre giverlandene for greske studenter og forskere.

Partnerskap: Ni partnerskapsprosjekter, de fleste med norske forskningsinstitusjoner som SINTEF, NTNU og Bioforsk.

KYPROS

Støttebeløp: € 4,7 millioner

Ant. prosjekter: 6

Hovedinnsatsområder: Bevaring av kulturarv og miljø og klima. Dessuten er 1,5 mill. euro satt av til et NGO-fond.

Enkeltprosjekter og fond: Kypros er et av de minste mottakerlandene under EØS-midlene. Et av kulturarvprosjektene er et bi-kommunalt prosjekt med mål om å revitalisere buffersonen i Nicosia gjennom restaurering av en bygning i buffersonen og gjøre denne bygningen til et møtepunkt for dialog og samarbeid. NGO-fondet vektlegger helse og barn og dyktiggjøring av unge mennesker i det sivile samfunn. Ingen norske partnere.

LATVIA

Støttebeløp: € 53,8 millioner

Ant. prosjekter: 75

Hovedinnsatsområder: Støtten i Latvia er relativt jevnt fordelt over flere innsatsområder, med utvikling av rettsvesenet (9 mill. euro), utvikling av menneskelige ressurser (7 mill. euro) og regional utvikling (6 mill. euro) som de tre største.

Enkeltprosjekter og fond: Rettsvesen-prosjektene bidrar til utvikling av det latviske politivesenet og fengselssystemet, bl.a. tiltak for unge kriminelle. Støtten innen utvikling av menneskelige ressurser har gått til prosjekter for å modernisere offentlig sektor i Latvia, f.eks. med innføring av internettbaserte tjenester. Det er opprettet to NGO-fond på totalt 6 mill. euro og et miljøfond på 4 mill. euro.

Partnerskap: Det har vært stor interesse i Latvia for å samarbeide med norske partnere. Totalt 25 av de vedtatte prosjektene har norske partnere, flest innen feltene rettsvesen og helse og barn.

LITAUEN

Støttebeløp: € 67,3 millioner

Ant. prosjekter: 86

Hovedinnsatsområder: Helse og barn er den klart største sektoren i Litauen med 30 mill. euro, fulgt av bevaring av kulturarv med 11 mill. euro.

Enkeltprosjekter og fond: Prosjektene innen helse og barn dreier seg bl.a. om utvikling av metoder for tidlig diagnostisering av sykdommer som kreft (se side 18) og tiltak for barn i barnevernsinstitusjoner. Fire fond er opprettet i Litauen, hvorav NGO-fondet på 5 mill. er det største. Et eget fond på 3 mill. euro støtter kommunesamarbeid mellom Litauen og Norge. I tillegg er det lansert et fond på 3 mill. euro

for å styrke kommunenes administrative kapasitet.

Partnerskap: De ti partnerskapsprosjektene i Litauen finnes bl.a. innen feltene helse og kriminalomsorg.

MALTA

Støttebeløp: € 3,6 millioner
Ant. prosjekter: 8

Hovedinnsatsområder: Mesteparten av støtten går til tiltak innen kulturarv og miljø.

Enkeltprosjekter og fond: Det største av de åtte prosjektene på Malta er etablering av et nasjonalt system for håndtering av oljeutslipp. Ingen av prosjektene har norske partnere. Malta har ikke opprettet fond finansiert av EØS-midlene.

POLEN

Støttebeløp: € 558,6 millioner
Ant. prosjekter: 420

Hovedinnsatsområder: Polen er desidert største mottakerland. Hele 156 prosjekter innen miljø og bærekraftig utvikling er underveis (totalt 111 mill. euro) og utgjør dermed det største innsatsområdet, tett fulgt av Schengen-/justistiltak (106 mill. euro). Støtten til kulturarvprosjekter er på totalt 98 mill. euro.

Enkeltprosjekter og fond: Hovedmengden av miljøprosjektene i Polen dreier seg om energi-effektivisering av offentlige bygninger og tiltak mot forurensning, mens prosjektene innen justisfeltet i hovedsak går til anskaffing av Schengen-relevant infrastruktur. Kulturarvprosjektene omhandler i hovedsak restaurering og renovering av historiske og religiøse bygninger.

Tre NGO-fond (37 mill. euro) støtter aktiviteter innen feltene miljø, demokrati og sosiale spørsmål/likestilling. Det polsk-norske forskningsfondet (31 mill. euro) er viet partnerskapsprosjekter mellom norske og polske forskningsmiljøer, mens kulturutvekslingsfondet utgjør 9,5 mill. euro og forutsetter samarbeid mellom aktører i Polen og givelandene. Stipendfondet for studentmobilitet og universitetssamarbeid er på totalt 12 mill. euro.

Partnerskap: 98 prosjekter har norsk samarbeidspartner først og fremst innen forskning, men også innen kulturarv- og Schengen-prosjektene. I tillegg kommer mange samarbeidsprosjekt under de ulike fondene.

PORTUGAL

Støttebeløp: € 31,3 millioner
Ant. prosjekter: 32

Hovedinnsatsområder: Portugal mottar kun EØS-midler gjennom EØS-finansieringsordningen. Miljø/bærekraftig utvikling (til sammen 16 mill.

euro) og kulturarv med 6 mill. euro de største innsatsområdene i Portugal.

Enkeltprosjekter og fond: Miljøprosjektene er innrettet mot tiltak for marine miljøer, mens kulturarvprosjektene i hovedsak støtter restaurering og bevaring av verneverdige bygninger og installasjoner. To NGO-fond på totalt 2 mill. euro støtter frivillige organisasjoner, særlig innen miljøfeltet. Stipendfondet i Portugal er på 1 mill. euro.

Partnerskap: Portugal utmerker seg med en svært høy andel partnerskap. Totalt 14 av 32 vedtatte prosjekter har norsk partner. KS deltar i et likestillingsprosjekt om hvordan lokale myndigheter kan legge til rette for at innbyggere skal kunne kombinere arbeids- og familieliv (se side 20).

ROMANIA

Støttebeløp: € 98,5 millioner
Ant. prosjekter: 74

EØS-ordningen: De største innsatsområdene er helse og barn (15 mill. euro), miljø og kulturarv, begge 8 mill. euro. Støtten innen helse og barn har bl.a. gått til utbedring av barnevernsinstitusjoner. Det er etablert et NGO-fond på 5 mill. euro og et stipendfond på 1 mill. euro. 11 av prosjektene har norsk partner.

Bilateralt samarbeidsprogram: Programmet

administreres av Innovasjon Norge. 48 mill. euro ble gjort tilgjengelig for programmet i november 2007. Mesteparten av støtten (23 mill. euro) er tildelt tiltak innen bærekraftig produksjon, fulgt av sektorene helse (8 mill. euro), miljø (7 mill. euro) og energieffektivisering (4 mill. euro). Alle de 29 enkeltprosjektene gjennomføres i samarbeid mellom rumenske og norske virksomheter.

SLOVAKIA

Støttebeløp: € 70,3 millioner
Ant. prosjekter: 100

Hovedinnsatsområder: Mest støtte har gått til bevaring av kulturarv og miljøvern, begge med om lag 13 mill. euro, fulgt av utvikling av menneskelige ressurser med 9 mill. euro.

Enkeltprosjekter og fond: Flere av miljøprosjektene omhandler bruk av fornybar energi og energieffektivisering. Støtten til kulturarv har blitt brukt til å restaurere kirker, rådhus, slott og andre historiske monumenter. Flere fond er opprettet i Slovakia; størst er de til sammen tre NGO-fondene til tiltak innen bærekraftig utvikling, menneskerettigheter og sosial inkludering.

Partnerskap: I Slovakia har 21 prosjekter norsk samarbeidspartner, primært innen innsatsområdene forskning, utvikling av menneskelige ressurser, miljø og regionalpolitikk.

SLOVENIA

Støttebeløp: € 18,6 millioner

Ant. prosjekter: 25

Hovedinnsatsområder: Av de vedtatte prosjektene i Slovenia har mest støtte gått til kulturarv (6 mill. euro), deretter helse og barn samt miljø med hhv. 3 og 2 mill. euro.

Enkeltprosjekter og fond: Støtten innen kulturarv bidrar til utbedring av historiske byområder, inkludert utvikling av lokaler for kulturarrangementer. To fond er opprettet i Slovenia; NGO-fondet er på 2 mill. euro og et kombinert stipend- og forskningsfond utgjør 1 mill. euro.

Partnerskap: Fem av totalt 25 prosjekter har norske partnere. I tillegg er flere norske aktører involvert i prosjekter under NGO-fondet.

SPANIA

Støttebeløp: € 45,8 millioner

Ant. prosjekter: 21

Hovedinnsatsområder: Spania mottar kun EØS-midler gjennom EØS-finansieringsordningen. De to klart største innsatsområdene i Spania er miljøvern og bevaring av kulturarv med hhv. 17 og 15 mill. euro.

Enkeltprosjekter og fond: Miljøprosjektene støtter bl.a. tiltak for å forhindre ødeleggende skogbranner og for å bevare det økologiske

mangfoldet. Ett fond er etablert i Spania, et stipendfond på 2 mill. euro.

Partnerskap: KS deltar i et likestillingsprosjekt (se side 20).

TSJEKKIA

Støttebeløp: € 110,9 millioner

Ant. prosjekter: 144

Hovedinnsatsområder: Det klart største innsatsområdet i Tsjekkia er bevaring av kulturarv (43 mill. euro), fulgt av helse og barn med 18 mill. euro, og utvikling av menneskelige ressurser med 14 mill. euro.

Enkeltprosjekter og fond: Kulturarvprosjektene dreier seg i hovedsak om restaurering av historiske bygninger og digitalisering av historiske dokumenter. NGO-fondet i Tsjekkia er på 10 mill. euro og støtter prosjekter innen menneskerettighetsarbeid, tiltak for vanskeligstilte barn og ungdom, og miljøvern. Forskningsfondet utgjør 4 mill. euro. Stipendfondet på 3 mill. euro har hovedsakelig støttet utvekslingsopphold for tsjekkiske studenter i Norge.

Partnerskap: Til sammen 20 prosjekter i Tsjekkia har norsk samarbeidspartner. Samarbeidsprosjektene fordeler seg innen innsatsområdene kulturarv, miljø og gjennomføring av Schengenregelverk.

UNGARN

Støttebeløp: € 135,1 millioner

Ant. prosjekter: 99

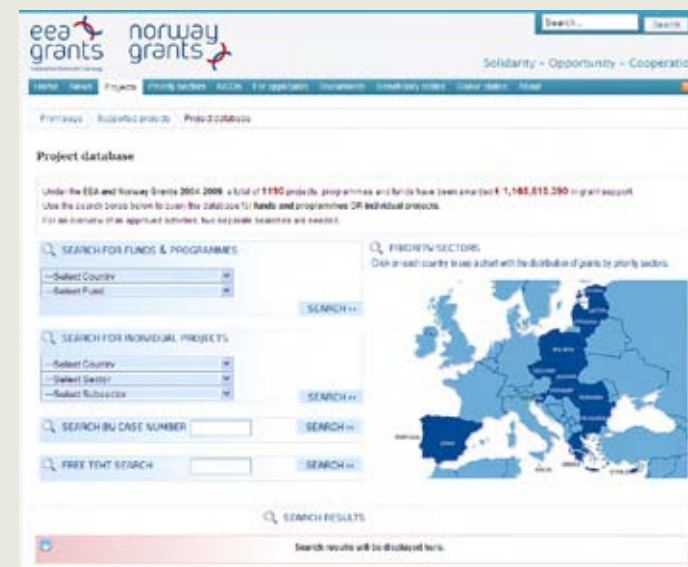
Hovedinnsatsområder: Kulturarvsektoren er den største i Ungarn (33 mill. euro), fulgt av utvikling av menneskelige ressurser og miljø, begge om lag 25 mill. euro. Forskningssektoren og prosjekter innen helse og barn støttes med 14 mill. euro hver.

Enkeltprosjekter og fond: Ett av miljøprosjektene omhandler verning og bevaring av Balatoninnsjøen, den største ferskvannsinnsjøen i Sentral-Europa. De største fondene i Ungarn er det nasjonale NGO-fondet på 7 mill. euro, supplert av et eget miljøfond for NGO-er på 1 mill. euro. Det er også opprettet to fond innen feltet helse og barn. Et eget fond på 2 mill. euro støtter prosjekter i den ungarsk-ukrainske grenseregionen.

Partnerskap: Totalt 28 av de ungarske prosjektene har norsk samarbeidspartner, brorparten innen forskning og menneskelige ressurser.

Les mer om prosjekter og fond som støttes på hjemmesiden til EØS-midlene: www.eeagrants.org

Utgitt av Utenriksdepartementet mai 2010.
Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer av denne publikasjonen fra:

Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.dep.no
E-873 B

ISBN: 987-82-7177-859-0
Design: Miksmaster, Trykk: Andvord Grafisk AS

Utenriksdepartementet
Seksjon for Sentral-Europa
og EØS-finansieringsordningene
E-post: seef@mfa.no
www.europaportalen.no

Sekretariatet i Brussel
Financial Mechanism Office (FMO)
Telefon: +32 2 286 1701
Telefaks: +32 2 286 1789
E-post: fmo@efta.int
www.eeagrants.org

Forside: I utkanten av Budapest støtter Norge et regionalt miljøsentert (REC) hvor de besøkende kan lære om energieffektivisering og fornybar energi. Bygningen er karbonnøytral, og bruker solceller og varmepumper som energikilder.

Foto: The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe, Friends of the Earth Romania, Tamás Bujnovszky, Jiri Havran, Paweł Mazur, The Romanian National Agency for Cadastre and Land Registration, Róbert Szita - the Socio-Political Public Foundation of the Hungarian Army, Upper Secondary Vocational School Detva, Jakub Bartánus, Paweł Altewegier, Armin Hafner, SINTEF Energi, IOPAN, Wojciech Krynski, Fernando og Sergio Gomes Guerra, Charta 77 Foundation, George Roman, Save the Children Romania, Equilibrio Balance, Jaroslava Panáková, The Polish Helsinki Foundation for Human Rights, Asociația Pro Democratia, Maritime Institute Gdansk, Tamás Bujnovszky, Utenriksdepartementet

EØS-midlene bidrar til å bevare den unike trehusbebyggelsen i Kuldīga i Latvia. Drøbak og Norsk håndverksutvikling er partnere i prosjektet.